

СТРУКТУРНО-СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ ДОСВІДУ УКРАЇНИ У ВИЗНАЧЕННІ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

У статті проаналізовано чинні нормативно-правові документи і нормативні документи Міністерства освіти і науки України. Здійснено структурно-системний аналіз досвіду України у визначенні ключових компетентностей для імплементації світової практики та практики країн Європейського Союзу в освітній процес вітчизняних закладів освіти. Порівняльний аналіз ключових компетентностей, визначених Законом України “Про освіту” та “Концепцією реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа”, підтвердив майже повну їхню ідентичність, що підкреслює послідовність і наступність цих документів у сучасних умовах реформування системи освіти в Україні. У зв’язку з упровадженням цифрових технологій особливого значення набуває формування інформаційно-цифрової компетентності громадян. Проведене дослідження дає підстави стверджувати про цілеспрямований поступ вітчизняної освіти до європейських і міжнародних стандартів та практику визначення ключових компетентностей.

Ключові слова: ключові компетентності, введення європейських стандартів і принципів, компетенізація освіти, цифровізація освітніх процесів.

Сучасна Україна змушена вирішувати чимало проблем, пов’язаних із нестабільністю національної економіки, незрілим громадянським суспільством, соціальною незахищеністю, низькою політичною культурою, воєнними подіями. Упродовж останніх десятиліть наявна тенденція еміграції наукової еліти, науково-педагогічних кадрів, що значно збіднює вітчизняну науку й освіту; дефіцит фінансів на впровадження інновацій, стажування та підвищення кваліфікації викладачів і вчителів зводить чимало реформ і проєктів нанівець.

Однак українське суспільство активно розвивається, а потужні концерни й організації безупинно впроваджують у власну діяльність світовий досвід. У зв’язку з цим зростають вимоги до знань, умінь і компетентностей фахівців – випускників закладів вищої освіти, а відтак і педагогічних, науково-педагогічних працівників або самозайнятих осіб, науково-педагогічного персоналу навчальних закладів системи післядипломної педагогічної освіти.

Метою статті є структурно-системний аналіз досвіду України у визначенні ключових компетентностей для імплементації світової практики та практики країн Європейського Союзу в освітній процес вітчизняних закладів освіти.

Чинні нормативно-правові документи містять основні положення щодо вимог до освітнього процесу та визначення й аналізу ключових компетентностей, а саме:

- Закон України “Про освіту” від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII [1];
- Закон України “Про вищу освіту” від 01 липня 2014 р. № 1556-VII [2];
- Державна національна програма “Освіта” (“Україна XXI століття”) від 03 листопада 1993 р. № 896 [3];
- Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. від 25 червня 2013 р. № 344/2013 [4];
- Національна рамка кваліфікацій від 23 листопада 2011 р. № 1341 [5];
- Концепція “Нова українська школа” від 14 грудня 2016 р. № 9 [6];
- Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 рр. від 17 січня 2018 р. № 67-р [7];
- Концепція розвитку неперервної педагогічної освіти від 14 серпня 2013 р. № 1176 [8];
- нормативні документи Міністерства освіти і науки України: Типова освітня програма організації і проведення підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладами післядипломної педагогічної освіти від 15 січня 2018 р. № 36 [9]; Порядок підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах) від 23 березня 2016 р. № 261 [10].

Закон України “Про вищу освіту” “встановлює основні правові, організаційні, фінансові засади функціонування системи вищої освіти, створює умови для посилення співпраці державних органів і бізнесу із закладами вищої освіти на принципах автономії закладів вищої освіти, поєднання освіти з наукою та виробництвом з метою підготовки конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях” [2].

Державна національна програма “Освіта” (“Україна XXI століття”) (1993) головною метою вбачає визначення стратегії розвитку освіти в Україні на найближчі роки та перспективу XXI ст., створення життєздатної системи неперервного навчання і виховання для досягнення високих рівнів, забезпечення можливостей постійного духовного самовдосконалення особистості, формування інтелектуального й культурного потенціалу як найвищої цінності нації. Серед основних шляхів реформування програма визначає підготовку нової генерації педагогічних кадрів, підвищення їх професійного та загальнокультурного рівня [3].

Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. акцентує увагу на забезпеченні особистісного розвитку людини згідно з її індивідуальними задатками, здібностями, потребами на основі навчання впродовж життя [4, с. 3].

Національна рамка кваліфікацій розроблена з метою введення європейських стандартів і принципів забезпечення якості освіти з урахуванням вимог ринку праці до компетентностей фахівців; забезпечення гармонізації норм законодавства у сфері освіти та соціально-трудова відносин; сприяння національному і міжнародному визнанню кваліфікацій, здобутих в Україні; налагодження ефективної взаємодії сфери освітніх послуг і ринку праці [5].

Закон України “Про освіту” стверджує: “Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору”.

Для досягнення мети цим Законом виокремлено 12 ключових компетентностей, необхідних сучасній людині для успішної життєдіяльності.

Спільними для всіх компетентностей є такі вміння: читання з розумінням, уміння висловлювати думку усно й письмово, критичне та системне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, творчість, ініціативність, уміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв’язувати проблеми, здатність співпрацювати з іншими людьми [1].

У Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 р. визначено соціальне замовлення: компетенізація освіти шляхом реалізації компетентнісного підходу, орієнтація її на результат у формі розвинутих ключових компетентностей учнів, структури їхніх знань, поглядів, ціннісних орієнтирів, успішної самореалізації в професії і житті, формування особистості, патріота, інноватора, здатного конкурувати на ринку праці, розвивати економіку, навчатися неперервно впродовж життя.

Цим документом визначено 10 ключових компетентностей здобувачів освіти [10, с. 13–14]. Їх порівняльний аналіз представлений нами в табл. 1.

Як бачимо з таблиці, компетентності обох колонок майже ідентичні з тією лише відмінністю, що, коли йдеться про Концепцію “Нова українська школа” (стосується загальноосвітньої школи), вони подаються у вигляді умінь, основ, обізнаності або ж грамотності, що передбачає базові компетентності.

Що стосується Закону України “Про освіту”, то, зважаючи на те, що складниками системи освіти є: дошкільна; повна загальна середня; позашкільна; спеціалізована; професійна (професійно-технічна); фахова передвища; вища й освіта дорослих, у тому числі післядипломна освіта, ці компетентності набувають значення ключового ціннісного чинника здобутого рівня освіти відповідно до Національної рамки кваліфікацій.

У Концепції “Нова українська школа” також відзначено, що “збільшується цифровий розрив між учителем і учнем. Багато педагогів ще не вміють досліджувати проблеми за допомогою сучасних засобів, працю-

Таблиця 1

**Порівняльний аналіз ключових компетентностей Закону України “Про освіту”
та “Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти
“Нова українська школа”**

Закон України “Про освіту” (2017)	Концепція “Нова українська школа”(2017)
1) вільне володіння державною мовою	1) спілкування державною (і рідною в разі відмінності) мовами
2) здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами	2) спілкування іноземними мовами
3) математична компетентність	3) математична компетентність
4) компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій	4) основні компетентності у природничих науках і технологіях
5) інноваційність	
6) екологічна компетентність	5) екологічна грамотність і здорове життя
7) інформаційно-комунікаційна компетентність	6) інформаційно-цифрова компетентність
8) навчання впродовж життя	7) уміння вчитися впродовж життя
9) громадянські та соціальні компетентності, пов’язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей	8) соціальна та громадянська компетентності
10) культурна компетентність	9) обізнаність і самовираження у сфері культури
11) підприємливість і фінансова грамотність	10) ініціативність і підприємливість
12) інші компетентності, передбачені стандартом освіти	

вати з великими масивами даних, робити і презентувати висновки, спільно працювати он-лайн у навчальних, соціальних і наукових проектах тощо” [10, с. 6].

У контексті цього особливої значимості нині набуває інформаційно-цифрова компетентність, оскільки 17 січня 2018 р. Кабінет Міністрів України схвалив Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 рр. У цьому документі засвідчено, що рушійною силою цифрової економіки є людський капітал, тобто знання, таланти, навички, уміння, досвід, інтелект людей. Він визначив ключові політики, першочергові сфери, ініціативи та проекти “цифровізації” України на найближчі 3 роки, серед них – цифровізація освітніх процесів і стимулювання цифрових трансформацій в освіті, медицині, екології, безготівковій економіці, інфраструктурі, транспорті, громадській безпеці тощо. Зазначено також, що у зв’язку зі стрімким впровадженням цифрових технологій формування інформаційно-цифрової компетентності громадян набуває особливої значення. Цифровізація та багатоформність є головними трендами на загальному ринку праці. Уміння використовувати цифрові технології в роботі поступово стає необхідним для більшості спеціалізацій і професій, тобто наскрізним або багатоплатформним. Завдяки використанню он-лайн та інших технологій громадяни можуть більш ефективно набувати знання, вміння та навички у багатьох інших сферах (наприклад, вивчати мови, предмети, опановувати професії) [7].

Вітчизняна Галузева концепція розвитку неперервної педагогічної освіти визначила шляхи її забезпечення, до яких віднесено:

- наступність змісту освіти та координація навчально-виховної діяльності на різних рівнях педагогічної освіти;
- установа творчих і професійних зв’язків між вищими навчальними закладами, післядипломної педагогічної освіти, науковими установами Національної академії педагогічних наук України, громадськими педагогічними організаціями тощо;
- розроблення багатоваріантних, різнорівневих, диверсифікованих за профілем освітніх програм післядипломної педагогічної освіти з урахуванням наявного професійного досвіду й освітнього рівня працівника, що забезпечують йому свободу вибору місця, термінів, змісту й форми педагогічної освіти;
- створення єдиної бази даних видів освітніх послуг, що надаються вищими педагогічними навчальними закладами та закладами післядипломної педагогічної освіти;
- запровадження інноваційних форм організації професійної підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників, зокрема: центрів педагогічної майстерності, педагогічних майстерень, майстер-класів, у тому числі в режимі відеоконференцзв’язку, корпоративного навчання, дистанційного, ситуаційного і контекстного навчання, проектних методів, партнерського навчання тощо;
- постійний моніторинг якості розвитку неперервної педагогічної освіти; організація міжнародної співпраці з проблем розвитку неперервної педагогічної освіти, зокрема обмін досвідом, реалізація спільних освітніх і наукових проектів [8]. Однак ці положення реалізовано частково через недостатнє фінансування, неналежний професіоналізм науково-педагогічних працівників закладів системи післядипломної освіти, відсутність постійного моніторингу якості розвитку неперервної педагогічної освіти.

Світова освітня криза, підсилена вітчизняними проблемами в освіті, вимагає нових шляхів її подолання, і початися це має з педагогічних і науково-педагогічних працівників. Індивідуальна працездатність і винаходи, створені однією людиною, поступилися місцем колективному розуму, спільному знанню й вирішенню командних завдань. Справді, сталий розвиток та економічна конкурентоспроможність вимагають більшого фокусування на формуванні міжособистісних навичок та інтелектуального капіталу протягом усього циклу освіти. Конкуренція та співпраця є основними проблемами у вивченні світових економічних та екологічних наук, а також пов’язаних із ними педагогічних наук.

Концепція “Нова українська школа” містить “Формулу нової школи”, яка складається, на думку розробників, із 8 ключових компонентів:

“01 Новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, необхідних для успішної самореалізації в суспільстві.

02 Умотивований учитель, який має свободу творчості та розвивається професійно.

03 Наскрізний процес виховання, який формує цінності.

04 Децентралізація й ефективне управління, що надасть школі реальну автономію.

05 Педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками.

06 Орієнтація на потреби учня в освітньому процесі, дитиноцентризм.

07 Нова структура школи, яка дозволяє добре засвоїти новий зміст і набути компетентності для життя.

08 Справедливий розподіл публічних коштів, який забезпечує рівний доступ усіх дітей до якісної освіти” [6, с. 9].

Визначально, що другим пунктом є саме вмотивований учитель (викладач), який здатний поставити ціль, виділити та розробити способи формування навичок і компетентностей в учнів (студентів), важливі для уміння вчитися, знаходити роботу, успішно жити. Педагогічні й науково-педагогічні працівники повинні надати допомогу в розумінні тих фундаментальних змін, що відбуваються в нашому житті: у тому, як ми спілкуємося, будемо стосунки й ділові зв’язки, купуємо та продаємо тощо.

Типова освітня програма організації і проведення підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладами післядипломної педагогічної освіти (наказ МОН України від 15 січня 2018 р. № 36) для втілення

проекту нової школи здійснює перепідготовку вчителів нової формації. Такі педагоги повинні виконувати в освітньому процесі ролі наставника, фасилітатора, консультанта, менеджера, мати академічну свободу, володіти навичками випереджувального проектного менеджменту (планування й організації навчання, розроблення навчально-методичного забезпечення, оцінювання та ін.), самостійно й творчо здобувати інформацію, організовувати дитиноцентрований процес. Нова місія педагога розглядається в контексті європейського професіоналізму зі збереженням кращих ментальних українських характеристик, європейського виміру педагогічних якостей.

Типова освітня програма подає базові компетентності педагогічних працівників нової української школи, а саме:

– “професійно-педагогічна компетентність – обізнаність із новітніми науково обґрунтованими відомостями з педагогіки, психології, методик, інноватики для створення освітньо-розвивального середовища, що сприяє цілісному індивідуально-особистісному становленню дітей молодшого шкільного віку, здатність до продуктивної професійної діяльності на основі розвинутої педагогічної рефлексії відповідно до провідних ціннісно-світоглядних орієнтацій, вимог педагогічної етики та викликів початкової школи;

– соціально-громадянська компетентність – розуміння сутності громадянського суспільства, володіння знаннями про права і свободи людини, усвідомлення глобальних (у тому числі екологічних) проблем людства і можливостей власної участі в їх розв’язанні, усвідомлення громадянського обов’язку та почуття власної гідності, вміння визначати проблемні питання у соціокультурній, професійній сферах життєдіяльності людини та віднаходити шляхи їх розв’язання, навички ефективної та конструктивної участі в цивілізаційному суспільному розвитку, здатність до ефективної командної роботи, вміння попереджувати та розв’язувати конфлікти, досягаючи компромісів;

– загальнокультурна компетентність – здатність розуміти твори мистецтва, формувати власні мистецькі смаки, самостійно виражати ідеї, досвід і почуття за допомогою мистецтва, усвідомлення власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення та поваги до розмаїття культурного вираження інших;

– мовно-комунікативна компетентність – володіння системними знаннями про норми і типи педагогічного спілкування в процесі організації колективної та індивідуальної діяльності, вміння вислуховувати, відстоювати власну позицію, використовувати різні прийоми розмірковувань та аргументації, розвиненість культури професійного спілкування, здатність досягати педагогічних результатів засобами продуктивної комунікативної взаємодії (відповідних знань, вербальних і невербальних умінь і навичок залежно від комунікативно-діяльнісних ситуацій);

– психологічно-фасилітативна компетентність – усвідомлення ціннісної значущості фізичного, психічного і морального здоров’я дитини, здатність сприяти творчому становленню молодших школярів і їхній індивідуалізації;

– підприємницька компетентність – вміння генерувати нові ідеї й ініціативи та втілювати їх у життя з метою підвищення як власного соціального статусу та добробуту, так і розвитку суспільства і держави;

– інформаційно-цифрова компетентність – здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасного високотехнологічного інформаційного суспільства” [9, с. 2–4].

Порядок підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах) також подає основні вимоги суспільства до високоосвіченого наукового й науково-педагогічного працівника.

“Освітньо-наукова програма аспірантури (ад’юнктури) вищого навчального закладу (наукової установи) має включати не менше чотирьох складових частин, що передбачають набуття аспірантом (ад’юнктом) таких компетентностей відповідно до Національної рамки кваліфікацій:

– здобуття глибоких знань зі спеціальності (групи спеціальностей), за якою аспірант (ад’юнк) проводить дослідження, зокрема засвоєння основних концепцій, розуміння теоретичних і практичних проблем, історії розвитку та сучасного стану наукових знань за обраною спеціальністю, оволодіння термінологією з досліджуваного наукового напрямку;

– оволодіння загальнонауковими (філософськими) компетентностями, спрямованими на формування системного наукового світогляду, професійної етики та загального культурного кругозору;

– набуття універсальних навичок дослідника, зокрема усної та письмової презентації результатів власного наукового дослідження українською мовою, застосування сучасних інформаційних технологій у науковій діяльності, управління науковими проектами та / або складення пропозицій щодо фінансування наукових досліджень, реєстрації прав інтелектуальної власності;

– здобуття мовних компетентностей, достатніх для представлення й обговорення результатів своєї наукової роботи іноземною мовою в усній і письмовій формі, а також для повного розуміння іншомовних наукових текстів із відповідної спеціальності” [10].

На основі здійсненого дослідження автором було розроблено “Системно-структурну схему аналізу досвіду України у визначенні ключових компетентностей” (рис. 1).

Виконання положень і вимог вищезазначених нормативно-правових документів покладено на Міністерство освіти і науки, Національну академію педагогічних наук, Державну наукову установу “Інститут модернізації змісту освіти”, органи управління освітою обласних, Київської міської державних адміністрацій за участю органів місцевого самоврядування, заклади післядипломної педагогічної освіти та громадські організації, в установчих документах яких зазначена освітня діяльність.

Принагідно зазначимо, що співпраця Міністерства освіти й науки з недержавними інституціями із залученням представників вітчизняних громадських і міжнародних організацій запроваджується досить активно в останні роки.

Так, було підписано Меморандум між МОН України та Асоціацією інноваційної та цифрової освіти щодо навчання понад 500 000 вчителів англійській мові та запровадження моделі змішаного навчання (blended learning) англійській мові у навчальних закладах України (листопад, 2016 р.).

Пілотний проект з іноземних мов 2017–2018 рр. з метою надати методичну підтримку вчителям та організувати пілотування матеріалів для вивчення іноземної мови в загальноосвітніх і спеціалізованих навчальних закладах у рамках підготовки до Реформи освіти 2018 р. “Нова українська школа” реалізується Британською Радою в Україні у партнерстві з Cambridge University Press та Cambridge English Language Assessment (2017 – червень 2018 рр.).

Із проблем інклюзивної освіти щодо забезпечення права на освіту дітей з особливими потребами МОН України співпрацює із Всеукраїнським громадським об’єднанням “Національна асамблея інвалідів України”.

Міністерство освіти і науки також є головним партнером у міжнародних проектах із громадянської освіти, які фінансуються Радою Європи з 2008 р. за участю різних громадських об’єднань. Так, програма “Демократична школа” проводиться Європейським центром імені Вергеланда і зосереджується на запровадженні Хартії Ради Європи з освіти для демократичного громадянства і прав людини.

Для підвищення кваліфікації вчителів Нової української школи МОН співпрацює з онлайн-медіа про освіту та виховання дітей в Україні “Освіторія”, інтерактивною платформою Ed-Era (Український освітній проект, студія онлайн-освіти, що створює повноцінні онлайн-курси та супроводжувальні матеріали широкого профілю).

У березні 2018 р. укладено угоду між Україною та Фінляндією, що передбачає допомогу в підвищенні кваліфікації українських вчителів, популяризацію освіти, а також покращення освітнього середовища шкіл у межах реформи “Нова українська школа”.

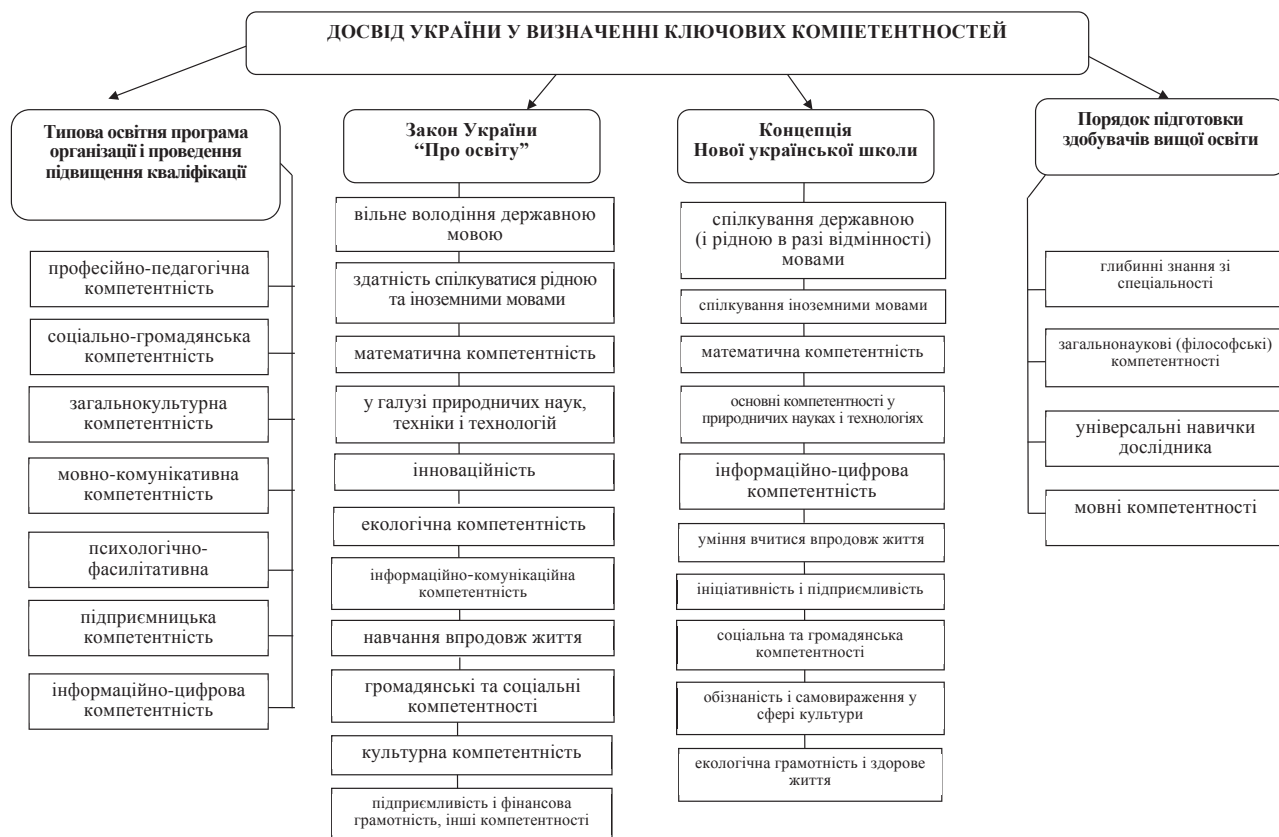

Рис. 1. Системно-структурна схема аналізу досвіду України у визначенні ключових компетентностей

Висновки. Отже, послідовний рух України до впровадження загальноосвітніх і європейських освітніх інновацій уможливив визначення ключових компетентностей як на рівні загальноосвітніх навчальних закладів, так і в системі післядипломної освіти та підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах.

Використана література:

1. Закон України “Про освіту” від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Закон України “Про вищу освіту” від 01 липня 2014 р. № 1556-VII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
3. Державна національна програма “Освіта” (“Україна XXI століття”). – Київ, 1993. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/896-93>.
4. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. – Київ, 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013/page>.
5. Національна рамка кваліфікацій від 23 листопада 2011 р. № 1341. – Київ, 2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF/-paran12#n12>.
6. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 р. – Київ, 2016. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80>.
7. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 рр. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80/page>.
8. Концепція розвитку неперервної педагогічної освіти. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/36816/.
9. Типова освітня програма організації і проведення підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладами післядипломної педагогічної освіти. – Київ, 2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://imzo.gov.ua/2018/01/16/>.
10. Порядок підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах). – Київ, 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/-cardnpd?docid=248945529>.

References:

1. The Law of Ukraine “On Education” dated September 5, 2017 № 2145-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Law of Ukraine “On Higher Education” of 01.07.2014 № 1556-VII URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
3. State national program “Education” (“Ukraine of the 21st century”). Kyiv, 1993. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/896-93>.
4. National strategy for the development of education in Ukraine until the year 2021. Kyiv, 2013. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013/page>.
5. National qualifications framework of November 23, 2011 № 1341. Kyiv, 2011. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF/-paran12#n12>.
6. Concept of realization of the state policy in the sphere of reforming of general secondary education “New Ukrainian school” for the period up to 2029. Kyiv, 2016. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80>.
7. Concept of development of digital economy and society of Ukraine for 2018–2020 years. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80/page>.
8. Concept of the development of continuous pedagogical education. URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/36816/.
9. Typical educational program of organization and conducting of professional development of pedagogical workers by institutions of postgraduate pedagogical education. Kyiv, 2018. URL: <https://imzo.gov.ua/2018/01/16/>.
10. Procedure of preparation of applicants for higher education degree of the doctor of philosophy and doctor of sciences in higher educational establishments (scientific institutions). Kyiv, 2016. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/-cardnpd?docid=248945529>.

Толочко С. В. Структурно-системний аналіз досвіду України в визначенні ключових компетентностей

В статтю проаналізовані діючі нормативно-правові документи та нормативні документи Міністерства освіти та науки України. Осуществлен структурно-системний аналіз досвіду України в визначенні ключових компетентностей для імплементації світової практики та практики країн Європейського Союзу в освітній процесі українських навчальних закладів. Порівняльний аналіз ключових компетенцій, визначених Законом України “Про освіту” та “Концепцією реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа”, підтвердив майже повну їх ідентичність, що підтверджує послідовність та преемственність даних документів в сучасних умовах реформування системи освіти в Україні. В зв'язі з впровадженням цифрових технологій особливе значення набуває формування інформаційно-цифрової компетентності громадян. Проведене дослідження дає підстави утвердити про цільно-направленому розвитку освіти в Україні до європейських та міжнародних стандартів та практиці визначення ключових компетенцій.

Ключові слова: ключові компетентності, впровадження європейських стандартів та принципів, компетентнізація освіти, цифровізація освітніх процесів.

Tolochko S. V. Structured system analysis of the experience of Ukraine in determining key competencies

The article analyzes the current normative legal documents and normative documents of the Ministry of Education and Science of Ukraine. The research provides grounds for confirming purposeful progress of the national education to European and international standards and practice of determining key competencies. Comparative analysis of key competencies defined by the Law of Ukraine “On Education” and “The Concept of Implementing the State Policy in the Field of Reforming General

Secondary Education” New Ukrainian School “confirmed their almost complete identity, which emphasizes the consistency and continuity of these documents in the current conditions of reforming the education system in Ukraine. In connection with the introduction of digital technologies, the formation of information and digital competence of citizens is of particular importance. The conducted research gives grounds to assert about the purposeful promotion of the domestic education to the European and international standards and practice of determining key competencies.

Key words: key competences, introduction of European standards and principles, competization of education, digitalization of educational processes.

УДК 378:37.011.3-051+005.336.2

Фокуша О. М.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ФАСИЛІТАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Стаття присвячена практичному аспекту дослідження феномена “фасилітаційна компетентність учителя”. Представлена експериментальна модель і методика її формування у студентів в освітньому просторі вищого педагогічного закладу освіти. На основі аналізу понять “компетентність” і “професійна компетентність учителя” представлено тлумачення фасилітаційної компетентності учителя гуманітарних спеціальностей, її структурні компоненти, педагогічні умови, що забезпечують її формування у студентів – майбутніх учителів. Схарактеризовано складові частини моделі формування фасилітаційної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей: мета, етапи реалізації педагогічних умов, засоби реалізації педагогічних умов, компоненти фасилітаційної компетентності, критерії їх вимірювання та показники.

Ключові слова: компетентність, фасилітаційна компетентність учителя гуманітарних спеціальностей, експериментальна модель, формування, освітній простір вищого педагогічного закладу освіти.

Актуальність започаткованого дослідження зумовлена кардинальними змінами в освітніх концепціях нашої країни: набула чітких методологічних і теоретико-методичних меж компетентнісна парадигма, якій підпорядкована професійна підготовка майбутніх учителів у закладах вищої педагогічної освіти. Водночас перелік компетентностей, які має реалізовувати у професійній діяльності педагог, постійно збільшується.

З-поміж усього переліку компетентностей слід звернути увагу на фасилітаційну компетентність сучасного вчителя – його здатність і прагнення вибудовувати гуманістичні, суб’єкт-суб’єктні відносини з усіма учасниками освітнього процесу, забезпечувати життєву та творчу самореалізацію учнів, супроводжувати навчання школярів за індивідуальними освітніми траєкторіями. Це підтверджується зверненням до Закону України “Про освіту” [4], в якому зазначено, що метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення його освітнього рівня. Таким чином, усталення гуманістичних цінностей, людиноцентризму та суб’єкт-суб’єктних настанов вимагає переосмислення рольової позиції сучасного вчителя – підготовки педагога як наставника, провідника, фасилітатора для учнів. На нашу думку, фасилітаційна компетентність набуває принципового значення саме для вчителя гуманітарних спеціальностей, адже дисципліни гуманітарного блоку увиразнюють гуманістичний контекст фасилітаційної полісуб’єктної взаємодії, формують ціннісні орієнтири та світогляд молодого людини, сприяють розвитку активної громадянської позиції, творчого мислення, розширюють “культурний горизонт”, озброюють методами та методологією наукового пізнання і виховують соціально зрілу та всебічно розвинуту особистість.

Також потребує уваги система підготовки вчителя до фасилітаційної полісуб’єктної взаємодії в школі, переорієнтація його професійної підготовки в межах освітнього простору сучасних закладів вищої освіти. У цьому контексті доцільною є розробка моделі та методики формування фасилітаційної компетентності вчителя гуманітарних спеціальностей.

Мета дослідження – описати експериментальну модель формування фасилітаційної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей і напрями її реалізації у закладах вищої освіти.

Завдання дослідження: уточнити поняття “компетентність”, “професійна компетентність”; визначити зміст феномену “фасилітаційна компетентність учителя гуманітарних спеціальностей”; представити експериментальну модель формування фасилітаційної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей; схарактеризувати засоби її реалізації в освітньому просторі педагогічного університету.

У загальному вигляді категорію “компетентність” можна тлумачити як здатність особи виконувати певний різновид діяльності, що цілісно виражається у сукупності знань, умінь, світоглядних розумінь, цінностей та інших особистих якостей [2, с. 148]. Як бачимо, знання, вміння, світоглядні уявлення, цінності, якості особистості – основа компетентності людини в будь-якій діяльності.